

Modern arkeologi

Återutgivning av text från 1866

En publikation från
e-boksbiblioteket.se

Modern arkeologi
– Återutgivning av text från 1866

av George Stephens

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-414-9

Copyright © 2017 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.
Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du ett debattinlägg om svensk arkeologi som är mer än 150 år gammalt.

Skribenten George Stephens var en av sin tids främsta experter på runor och hans inlägg är intressant eftersom det var en av de första gångerna som en fornforskare uppmanade svenska allmänheten att inte förstöra fornminnen hej vilt.

Den här texten publicerades ursprungligen den 19 maj år 1866 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Modern arkeologi". Författare till texten är arkeologen George Stephens (1813–1895).

Eftersom den här texten skrevs på 1800-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Modern arkeologi

Den här texten publicerades ursprungligen den 19 maj år 1866 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Modern arkeologi". Författare till texten är prof. George Stephens (1813-1895).

Arkeologiens studium är i Sverge mindre utbreddt och omfattadt, än i de flesta andra länder, och bland de få personer, som dermed sysselsätta sig, tillhöra minsta delen sådana klasser, som verkligen äro i stånd att göra uppoffringar af tid och förmögenhet i vetenskapens och fosterlandets tjänst, jag menar aristokratien och de rikare köpmännen, fabrikssegarne och jordbrukarne. Detta är ett beklagligt förhållande. Fornlemningarnes naturliga beskyddare, bevarare och handhafvare utgöras i verkligheten utaf innevånarne och jordegarne i de trakter, der fornlemningar finnas; och de naturliga "professorerna" i fornkunskapen äro hufvudsakligen de, som både kunna och vilja använda sin tid och sina penningar på fornminnens efterspanande och undersökning. Staten kan och bör icke göra allting. När enskilda personer göra föga eller intet för saken, så förfalla eller tillintetgöras hastigt alla nationella minnesmärken, smärre eller

större, och massan af folket erhåller om dem föga eller ingen kännedom. Intet land har härpå, till och med i vårt högmodiga nittonde århundrade, gifvit sorgligare exempel, än Sverige. I England, detta nordliga rike, af hvilket vi hafva så mycket att lära, har icke blott hvarje Shire sitt eget antiqvariska, historiska eller lärda samfund och museum, understundom flera än ett, utan i spetsen för dessa föreningar stå egendomsegare och andra förmögna män, och det är vanligtvis framstående män af alla klasser, köpmän, fabriksegare o. s. v., som gifva bidrag, ofta ganska stora summor, till dessa förädlande, nyttiga och fosterländska företag, under det den öfriga mängden af folket medverkar såsom arbetande medlemmar. Den vackraste enskilda samling i Europa af historiska sten-fornsaker tillhör en engelsk hertig. Den vackraste enskilda samling i Europa af antiqviteter i allmänhet eges af en engelsk guldsmed. Den lärdaste numismatiker i England och egare af en dyrbar privat myntsamling är en engelsk pappersfabrikant. Och så vidare.

Ett föredöme i detta hänseende har nyligen gifvits af en annan engelsk "praktisk man", hr John Lubbock¹, den frejdade bankören. Han har för en tid sedan utgifvit ett arbete i arkeologi² af största intresse och värde, det hittills bästa i sitt slag och hvilket borde blifva känt och studerad i Sverige, hvars ädla jord ännu, till trots för all vandalism, är betäckt af de dyrbaraste minnesmärken. Alldenstund detta arbete ännu icke blifvit omtaladt i Sverige, vill jag kortligen fästa uppmärksamheten på innehållet derutaf. Några kapitel af detsamma

1 *Numera Sir John Lubbock, baronet, sedan han efter sin faders död ärft dennes titel och egendom, förutom direktörsplatsen i banken.*

2 *Prehistoric Times, as illustrated by ancient Remains, and the manners and customs of modern Savages. 8:o, London 1865, XXXIV, 512 ss.*

hafva redan förut varit intagna i lärda engelska tidskrifter: men hela verket har först nu blifvit fullständigt utgifvet, och författaren har deruti förstått att i ett vårdadt språk och med hofsamhet i åsigtger gifva en klar öfverblick af det vidsträckta ämnet; boken är försedd med ett stort antal träsnitt och stentryck, samt med ett godt register. Här till kommer att författaren sjelf besökt de flesta af de offentliga och enskilda samlingar och antiqvariska museer, hvilka han här beskrifver, och att han icke sparat någon utgift eller möda för att vara fullkomligt noggrann i sina uppgifter. Han är icke blott förtrogen med de ryktbara samlingarna i London, Dublin, Edinburg och öfverallt annorstädes i Storbritanien och Irland, utan han har äfven studerat muséerna i Köpenhamn, Flensburg, Århus, Lund, Stockholm, Lausanne, Basel, Bern, Zürich, Yverdon, Paris, Abbeville, o. s. v., förutom de rika privata samlingar, som egas af hrr Boucher de Perthes, Christy, Evans, Bateman, Forel, Schwab, Troyon, Gilliéron, Uhlmann, Desor och Christy och Lartet från benkamrarna i Dordogne. Dessförutom har han i förening med framstående antiqvarier på stället undersökt de franska grus-hålorna, de danska "kjökken-möddingarne", de skottska snäckbankarna, de schweiziska sjö-boningarna, de dordonska ben-kamrarna, o. s.v. Allt detta har han på egen bekostnad företagit och öfverallt har han tagit tillfället i akt att förskaffa sig vackra karakteristiska prof. Kunna vi väl begära mera vetenskaplig ifver af en affärsman!

Lubbocks första kapitel har till innehåll: bruket af brons i fordna tider, första upptäckten af metaller, koppar, tenn, jern, de stora fynden från jern- och brons-åldern, de olikartade brons-saker, som hittills hittats i förening med redskap af guld, klädedrägten i brons-åldern och sättet att begravva de döda.

Derefter behandlar han sjelfva brons-åldern, visar att fornsaker utaf denna metall icke hafva romerskt ursprung, granskar och bestri-der prof. Nilssons feniciska teori, bevisar att tennet hufvudsakligen kommit från Cornwall och beskriver de stora templen vid Stonehenge, Abury, Silbury, Hill och på andra ställen. Det tredje kapitlet handlar om bruket af stenar i forntiden, om det allmänna användandet derutaf, äfven sedan metallen börjat begagnas, och om de förnämsta fynden af ben och flintor.

Fjerde kapitlet är egnadt åt "tumuli", grafhögarna, både de förhistoriska och de historiska, tillika med talrika anmärkningar öfver denna periods gudsdyrkan.

Härefter öfvergår förf. till beskrifningen af Schweiz' sjö-boningar, framdrager exempel på dylika bostäder, omtalade hos Herodotos, tillika med Irlands "Crannoges" och liknande påbyggnader i andra delar af Europa.

Det sjette kapitlet upptages uteslutande af intressanta, detaljerade forskningar rörande de danska "kökkenmöddingarne".

Kapitlet 7 behandlar Nordamerikas arkeologi; kap. 8 bebyggare af jordkolor; kap. 9 människoslågtets ålder; kap. 10 de gamla bevisen härför. Kapitlen 11 till 13 behandla ett mycket viktigt ämne, de vilda i våra dagar, och med stöd af olika källor ådagalägger förf. det usla, hjälplösa, gudlösa och förfallna uti det så mycket prisade "fria och ärorika vilda lifvet".

Slutanmärkningarne innehålla ett sammandrag af det föregående och visa hurusom vetenskap och religion borde gå hand i hand genom att upplysa och lätta människoslågtet.

Det är öfverflödigt att vidare orda om detta förtjenstfulla arbete. Måtte i Sverige många läsa detsamma och måtte svenska forskare och

samlare, hvar i sin mån, foga sina bidrag till det som redan blifvit skördadt på detta rika fält! Intet land har en mera lysande bana öppen för sig i detta afseende, än Sverige; länge har det försummat att begagna sig af sin fördel, men bättre tider äro komna; det eger nu ett stort och dyrbart museum för sina fornlemningar, och Europa väntar af dess söner värderika bidrag till kännedomen af det förflutna.

Viktiga ord och personer

Boucher de Crèvecœur de Perthes.

[1788–1868] Fransk arkeolog och författare. Gjorde en av arkeologins viktigaste upptäckter när han hittade en stor mängd flintverktyg i Somme-dalen år 1830. Det här var de första bevisen för att människan var mycket äldre än man tidigare trott. Fynden har senare daterats till ca 500 000 år gamla.

Fenicier.

Det feniciska riket uppstod omkring år 3000 f Kr och dominerade under lång tid sjöfarten längs södra Medelhavets kuster. Fenicierna förlorade sin makt när romarriket växte sig starkt omkring 200 f Kr.

Herodotos.

[484 f Kr — 420 f Kr] Grekisk historiker. Han är mest berömd för boken "Historia" där han beskriver stora delar av den då kända världen, bland annat Norden.

Kjökken-mödding.

Ordet betyder egentligen "avfallshög från köket" och används om de stora avfallshögar som ofta hittas vid stenåldersboplatser. Fö-

reteelsen stavas i dag ”kökkenmödding”.

Lartet, Édouard.

[1801–1871] Fransk geolog och paleontolog. Lartet var en av de första forskarna som studerade människans tidiga historia. Hans upptäckter i Aurignac-grottan bevisade att människan levt samtidigt som ett stort antal utdöda djur. Ett av hans mest kända verk är ”The Antiquity of Man in Western Europe” (1860). Lartet betraktas i dag som en av skaparna av forskningsgrenen paleontologi.

Lubbock, Sir John.

[1834–1913] Engelsk baron, bankir, naturforskare, arkeolog och politiker. Var en framstående forskare om djurens beteende. Skapade det arkeologiska ämnet paleolitisk arkeologi när han konstaterade att stenåldern bestod av en äldre och en yngre del. Lubbock valdes 1901 in som ledamot i svenska Kungliga Vetenskapsakademien. Är mest känd för sina verk ”Pre-historic times” (1865) och ”The origins of civilisation and the primitive condition of man” (1870).

Nilsson, Sven.

[1787–1883] Svensk ornitolog och arkeolog. Professor i naturhistoria i Lund. Hans mest berömda verk är ”Skandinaviska Nordens ur-invånare” (1843) som är ett av arkeologins viktigaste verk om stenåldern.

Stephens, George.

[1813–1895] Engelsk fornforskare och språkvetare specialiserad på Norden och England. Professor i engelska språk och litteratur

i Köpenhamn. Hans mest kända verk är ”The old northern runic monuments of Scandinavia and England”(1866–1884). År 1877 utsågs Stephens till hedersprofessor vid Uppsala universitet.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Här kan du söka bland e-böcker från flera olika förlag om en rad olika ämnen, bland annat historia och arkeologi.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Ett besök i Roms katakomber år 1870"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)